

VERDWENEN JODEN UIT STEENWIJK EEN 'GEZICHT' GEVEN

EEN PROJECT UIT HET ONDERWIJS

Het mooie van dit project vond ik hoe creatief kinderen zijn om hun hoofdpersoon een 'gezicht' te geven. En ook leerlingen die in de klas nooit op de voorgrond staan deden die avond enorm hun best. De leerlingen zullen hun hoofdpersoon altijd blijven herinneren. Het was veel werk om dit te organiseren maar als je ziet wat voor moois je terugkrijgt dan was dit het dubbel en dwars waard.

Sjef Damhuis, docent geschiedenis, organiseerde het project Levensverhalen voor leerlingen van de mavo klassen 2A en 2B van CSG Eekeringe te Steenwijk. Scholen met belangstelling voor dit project kunnen informatie of een brochure aanvragen via mail bij sdamhuis@eekeringe.nl

De levensverhalen van Marianna, Margarita en Mozes de Groot, verteld door de leerlingen Delila Oltean en Merith Beute (14 jaar), en per persoon gepresenteerd in drie dozen als 'koffers'.

De ongetrouwde zussen en broer Marianna (58), Mozes (56) en Margarita (43) de Groot woonden aan het begin van de Tweede Wereldoorlog nog altijd in hun ouderlijk huis aan de Tukseweg 108 in Steenwijk.

Mozes was van beroep onderwijzer. Hij werkte tot november 1940 op school B in Steenwijk. Mozes stond erom bekend dat hij erg mooi kon voorlezen. Oud-leerling Rijkman Boonstra zegt hier later over: 'Hij droeg als het ware voor, echt prachtig.' Mozes zat in Steenwijk in het bestuur van de Bond van Onderwijzers.

In november 1940 werd Mozes, omdat hij geen ariërverklaring kon tekenen, ontslagen door de gemeente Steenwijk. Hij had meer dan 30 jaar voor de gemeente gewerkt. Een dag na het ontslag werd er direct een

nieuwe docent benoemd. Het is onbekend hoe zijn collega's hierop reageerden.

In augustus 1941 ging Mozes op de Tukseweg lesgeven aan Joodse kinderen die van de Duitsers vanaf 1 september 1941 niet meer naar school mochten. Mozes heeft dit gedaan tot eind juli 1942. Hij moest zich van de Duitsers toen melden in Rouveen om te werken in kamp Conrad. Hij moest hier met andere gevangenen werken aan de aanleg van een nieuwe weg.

Op 3 oktober gingen alle gevangenen van het kamp lopend naar station Meppel om hier de trein te nemen naar Westerbork. Na aankomst in Westerbork kreeg hij een hartaanval. Na twee weken in het kampziekenhuis werd hij op 23 oktober op transport gezet naar Auschwitz. Na aankomst werd hij direct doorgestuurd naar de gaskamer.

Op 6 oktober 1942 gebeurde er iets verschrikkelijks. De zussen Marianna en Margarita, die waarschijnlijk gehoord hadden dat Mozes in Westerbork zat, deden een poging tot zelfmoord. Waarschijnlijk wilden ze niet onderduiken,

omdat Marianna een bochel had. Wie wil er nu een gehandicapte als onderduiker hebben?

Om half 3 in de middag vertrokken de zussen, na gif te hebben ingenomen, lopend richting het dorpje Tuk. Bij slager Bertus Hof in Tuk zaktten Marianna en Margarita in elkaar. Marianna stierf vrijwel direct. Rinke Bosma (ooggetuige): 'Ik zie ze nog lopen, die twee zusters van Moos. Ik woonde in Tuk naast het oude gemeentehuis en we zeiden: Wat raar, wat moeten die hier nou toch? Ik zag ze wel eens in Steenwijk lopen maar nooit in Tuk. Later hoorde ik wat er gebeurd was. Ze waren zo in elkaar gezakt. Mensen die erbij geweest waren zeiden dat ze niet veel meer gezegd hadden, maar de jongste zou gezegd hebben dat ze iets hadden ingenomen, omdat hun broer was opgepakt.'

In het politierapport staat vermeld: 'In de namiddag van dinsdag 6 oktober omstreeks 15.15 uur werd Dr. Bouwer meegedeeld dat de dames Marianna en Margarita zich vermoedelijk hadden vergiftigd en eerstgenoem

- A** Gemeentelijke lijst uit de oorlogsjaren: M. de Groot op Tukseweg 108.
- B** Het persoonsbewijs van Mozes.
- C** Het graf van Marianna op de Joodse begraafplaats.
- D** De namen van Mozes, Marianna en Margarita op het Joodse gedenkteken.
- E** Oude foto van de plek in Tuk waar zij ineenzakten.
- F** Het Rijkswerkkamp 'Conrad', Rouveen, op een oude prentbriefkaart.

Naam	Adres	Woonruimte	Religie	Professie	Religieuze Gemeenschap	Opmerkingen	Verrekening
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.
de Groot, Salomon	Stationstr. 17	10	Jude	Steenbergen, F.	Kerkstraat 2	beim jetzigen Bewohner	Dirmaat, F. H.

de stervende was. Ik heb mij onmiddellijk ter plaatse begeven en trof in de woning van Lambertus Hof, wonende te Tuk, de dames in zorgwekkende toestand aan. Marianna gaf na enige ogenblikken de geest. Margarita is overgebracht naar het ziekenhuis te Meppel.' Aldus politieagent H. van der Heide. Enkele dagen later werd Marianna begraven op de Joodse begraafplaats aan de Eesveenseweg. Op haar graf staat vermeld: 'Hier rust de maagd Mirjam, dochter van rabbijn Menachem en haar moeder Golda. Moge haar ziel gebonden worden in de bundel van het eeuwige leven.'

Margarita werd naar het ziekenhuis in Meppel overgebracht. Later ging ze naar de krankzinnigeninrichting Brinkgreven in Deventer. Op 10 februari 1943 werden alle Joodse patiënten door de Duitsers met veewagens opgehaald. De wagens werden met prikkeldraad afgesloten. De patiënten gingen naar Westerbork. Op dinsdag 20 april 1943 vertrekt Margarita met nog 1165 mensen in veewagens van Westerbork naar Sobibor. Direct bij aankomst op vrijdag 23 april worden alle Joden direct vergast.

Voor Margarita, Marianna en Mozes wordt in het najaar een Stolperstein gelegd die geadopteerd wordt door onze school.

KORT

HOLOCAUST NAMENMONUMENT KOMT IN DE WEESPERSTRAAT IN AMSTERDAM

NU MOET STROOM DONATIES OP GANG KOMEN

Afgelopen zomer besloot de Amsterdamse gemeenteraad *unaniem* in te stemmen met de voordracht voor een nieuwe locatie voor het Holocaust Namenmonument. Na een uitgebreid onderzoek, dat maanden in beslag heeft genomen, is de keuze gevallen op een fraai gelegen groenstrook aan de Weesperstraat, grenzend aan de ommuurde tuin van de Hermitage en de Protestantse Diakonie. Deze twee 'buren' hadden al in eerder stadium aangegeven blij te zijn met de komst van dit nationale monument.

Op dit moment is het in New York gevestigde bureau van architect Daniel Libeskind bezig met studies en schetsen voor wat een compleet nieuw ontwerp zal gaan worden (het bureau had ook al een ontwerp gemaakt voor een monument in het Wertheimpark, dat eerder door de gemeente als locatie was aangewezen). De locatie aan de Wees-

perstraat stelt veel ontwerpeisen waarmee rekening moet worden gehouden, zoals de toegang tot de tuin van de Diakonie en de uitgang van het metrostation Waterlooplein, aan de Nieuwe Herengracht.

HISTORISCHE LOCATIE Voor de oorlog was de Weesperstraat (die 'Wazepergas' werd genoemd) veel smaller dan nu, dicht bebouwd met woningen en vol Joodse winkels en bedrijven. Een levendige straat, midden in de Jodenbuurt. Aan het eind van de oorlog, toen de meeste Joden waren weggevoerd, werden de leegstaande woningen geplunderd en in de hongervinter werd het hout uit veel van de huizen gesloopt. De straat raakte ernstig in verval. In de jaren '50 en '60 werd helaas het grootste deel van de oorspronkelijke bebouwing afgebroken, om de straat te kunnen verbreden.

ADOPTEREN EN DONEREN Gedurende het onderzoek naar mogelijke locaties voor het Namenmonument heeft het werven van fondsen praktisch stilgelegen. Nu de keuze voor de locatie definitief is, moet de fondsenwerving opnieuw op gang worden gebracht. Veel mensen hebben al namen geadopteerd of anderszins bijgedragen aan de totstandkoming van het monument.

Maar, het is bij lange na nog niet voldoende! Wij doen daarom met klem een beroep op de lezers van het *Auschwitz Bulletin* om niet alleen zelf een bedrag te doneren, maar ook om dit initiatief nadrukkelijk onder de aandacht te brengen van familie, vrienden, buren, bekenden en bedrijven.

Meer informatie over het Namenmonument en de manieren waarop u de bouw ervan kunt ondersteunen vindt u op de website www.namenmonument.nl.

CARTOON

DROOSJES

JIDDISH VOOR 'KLETSpraatjes'

Willem Vleeschouwer (1950) volgde o.a. een opleiding aan de Rietveld Academie. Hij debuteerde bij het bekende blad *Muziekkrant Oor* met 'Punkkwartet', en werd hiermee populair bij het grote publiek. Zijn definitieve doorbraak was naar aanleiding van een Vuurwerkcampagne voor Sire. Verder publiceerde hij o.a. *De Wonderbaarlijke Reis van Jacobus Maneschijn en Sientje Zeester* (op tekst van Willem Wilmink) en de series *Duppie en Flip Vla* en *Pintie Prima*. Vleeschouwer krijgt vanaf dit nummer een vaste plek in de kolommen van ons Bulletin!

Beeld: Willem Vleeschouwer Tekst: Awraham Meijers

'LOCATIE HOLOCAUST NAMENMONUMENT DEFINITIEF'

